



Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XXX. Ad pacem esse necessarium, petulantiam ingeniorum coërceri.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

solent, quis infirmiori ius dicet, aut iustam sententiam facto exequetur? Tertio. Nunc hoc ipso tempore, cum nostro auxilio egent, cum pecunias nostras prestant, cum aduersarios pertimescunt, an nobis quicquam indulgent? cogita, non Coloniam: quam quia Catholica est, affligendam putarunt, sed nostrae, hoc est Lutheranae fidei ciuitates, nonne adductis, è Gallia, è Belgio exteris, illas alijs ciuitatibus premere atque virgere ceperunt, vide noua oppida ad Mœnum, & Rhenum vetustissimis exhauriendis condita, ut in suos fundos negociationes, opes, vitam veterum urbium transferant. Tu dubitas eos id facturos, cum se posse videbunt, cum videas conari cum nō possunt? Non cupient credo possidere opulentas vrbes, quas nunc transferre tanto sumptu, & inuidia satagunt. Non facient, inquires, malo cauere ne possint, quam expectare misericordiam eorum cum poterunt. Protocolla actorum tenes, in Republica tua peregrinus non es, perpende quid fecerint, facilius quid facturi sint ex regulis prudentiae iudicabis.

Summa hæc est; belli moles nobis erit sustentanda, exitus incertus, calamitas certissima, si vincimur, præda erimus victoris, prodemur, ut olim esse factum Philippus, ab ignauis principibus. Si vincimus, accessio ad prædam erimus potentioribus. Cum ergo in hac confederatione nobis vel exitum, vel seruitus proponatur, utrunque grande malum, sed eo miserabilius quod nostra pecunia emendum proponatur, antiqua præferimus, libertatem nostram fide erga Cæsarem, quiete erga pares, humanitate erga vicinos tuebimur. Vale & ita tuis ciuibz consilia impertire, ne da hijs temporibus fides tua ergo Rempublicam vacillasse videatur. Ego quod meae sententiae erit, dixi. Hæc ille, atque has causas esse suspicor, cur pleraeq; ciuitates ab imaginario illo foedere recesserint, aut occasionem honestæ discessionis expectent. Verum talia, à meo instituto etsi non omnino aliena: non tamen mihi ad considerandum propolita; lubens prætermitto.

CAP V T XXX.

Ad pacem esse necessarium petulentiam ingeniorum coerceri.

*Mala leniū
ingeniorum*

*Sophistica
solida.*

*A peruersa
philosophia
est periculū
fidei.*

§. I. Quid Oceano ventris est, hoc Ecclesiae leuium ingeniorum inconstantia, fons hæreseon, mare quietum flabra conceitant, & naufragijs infamant, ignem accensum auget in immensum ventorum afflatus, & extinguentium labores reddit inuitiles. Hæreses dictæ sunt. Græca voce, ex interpretatione electionis, quæ quis sue ad instituendas, siue ad suscipiendas eas vititur. Tertullian. libr. aduers. hæreticos cap. 5. suo igitur arbitrio quod inducant, eligunt. Hinc inserunt Aristotelem, qui illis dialecticam instruit, artificem struendi, & destruendi versipellem, in sententiis coactam, in coniecturis duram, in argumentis operariam contentionum, molestam etiam sibi ipsi, omnia retractantem, ne quid omnino tractauerit. Hinc illa fabula, & genealogia indeterminabiles, & quæstiones infructuosæ, & sermones serpentes velut cancer, à quibus nos Apostolus refranans, nominatim Philosophiam testatur cauere oportere. Coloss. 2. Hinc illa simplicitatis, qua dominus queritur, abiectio. Hinc nouitij fati assertores, qui quæ Stoicum, & Platonicum, & Epicureum Christianismum inducunt. Tam grande malum auertere, principum est. Hoc si tollatur, iam hæreses esse desinunt. Nobis enim curiositate opus non est post Christum IESVM, nec inquisitione post Euangelium, cui cum credimus, nihil desideramus ultra credere. Hoc enim prius credimus, non

esse quod ultra credere debeamus. Tertul. aduersus hæreses. Itaque iam olim querebatur Tertullianus Philosophos esse Patriarchas hereticorum, ex semine philosophorum nouitiorum paraturam esse, ex eorum ingenij hæreses animari. Totum hoc malum est de curiositate, & scientiæ ostentatione, dum suatum inuentionum malunt esse Magistri, quam discipuli veritatis, omnia mouent, & nihil tenent, pleni quæstionum nouarum, inanes fidei. Hinc series contentionum, exortus nouitatum, enormitas flagitiosarum sententiarum, crudelitas ciuiliū bellorum, Cum enim nihil per aliquod ingenium ita astruatur, quin ita ac re ingenium è contra inueniatur, necesse est perpetuum fieri certamen de gloria memoriæ, solertiæ, acuminis, ut sit iam religio, pugna ingeniorum, non sincera colendi Numinis deuotio.

§. 2. Toleranda exercitatio, si in puerilibus rudimentis desudaret, circa dialectices spineta angere tur, aut in physicis luderet, aut de Mathesi admirationem sui frueret; at nunc cum animarum periculo gloriam ingenij querere, in consortium contentionis Rempublicam trahere, puluerem Scholasticum ciuium sanguine miscere, ut impium est, atque crudele, ita nostræ ætati visitatissimum.

§. 3. At magno est ingenio, & perspicaci, dignus quem sequantur multi. Vtinam bono potius animo, quam magno ingenio, si non est utrumque, ut & bona sit voluntas, & perspicax intellectus. Si ingenium est celere, vide ne sit versatile, callidum, & inconstans. Si velox, dirigatur ad virtutem, qui velociter currit, facile præcipitat. Si acutum, ergo debile, acuta facile franguntur. Et est quoddam acumen fallax, odiosum, sophisticum, inimicum sapientiæ, infestum religioni. Quadam (inquit August. Epist. 1. ad Macedonium) acutissima, & excellentissima ingenia in tanto maiori errant, quanto confidentius, tanquam suis viribus concurrunt, nec simpliciter, nec veraciter Deum, ut viam sibi ostenderet, petiuerunt. Magna illa si indulgeant sibi, iam tument, & sana esse desinunt, & quod semel temere dixere, semper defendunt, donec suo se tandem labore confumant.

§. 4. At libertatem prophetandi sibi concedi, fas, & ius putant: Hoc Vostius, hoc Socinus, hoc cætera pestes allegant. Et eo allegant, non ut homines ad religionem instruant, sed tur bent. Sunt illi apud Clem. Strom. 1. Ζηλωταὶ τοῦ πνεύματος, οἱ δὲ δόξα καὶ λόγος, Zelotæ paruularum artium, contentiosi, & litium, stæxuosarum sartores. Libertas illa semper plus appetit, quam licet, indomita itaque licentia refrananda est, alioqui nihil de fide præter nomen retinebitur.

Exempla enarrare nihil attinet, nostra ætas monstruosarum hæreseon mater, exemplum est. Libertate indebita vsus initio Lutherus, explanationem scripturæ, hoc est, fidei instrumenta nouauit, non mille Cypriani, non mille Augustini, non mille alij, vel sanctitatis auctoritate, vel eruditionis claritudine, hominem suæ imaginationis pertinacem à nouando reuocabant. Interpolare scripturas, nouo intellectu eas capere, monstruosa dogmata mundo obtrudere. Cur non liceat idem Zwinglio, quod laudi datum est Luthero? Vbi semel iacta est alea, ubi traserunt Rubiconem, mari Ecclesiae nefarium bellum inferentes, sua quisque in scripturarum explanationibus auctoritate nititur, suo ingenio sapit, non tenetur iudicio totius Ecclesiae, quam oppugnatum venit, non reueretur, antiquitatem, quam Antichristo transcribit. Liber igitur, & sui iuris est, soli sibi credit, solus ipse sibi, suæ religionis est auctor. Atque fieri cernimus, ut in singulos annos noui Magistri existant, quia suo arbitrio singuli docent. Nec reprehendi possunt illi, qui à primis hæreticis discesserunt, ab illis qui deserti

Nimia licentia causa hæreseon.

Necesse est oriri hæreses, ubi sua quisque auctoritate nititur.

deserti sunt, nam illi matricem, & originalem fidei, Ecclesiam reliquerunt. Si castrorum transfuga sacramentum militare timori posthabuerunt, quid mirum, si nec hostibus sunt fidei, à quibus perfidia præmia se accepisse meminerunt? Itaque quotidiana transfugia ad nouas hæreses, aut veteres interpolatas, & nouo schemate in orchestram productas sentiunt, quia nouis inuentis inclarere mundi vanitas amat. Nec finis vllus est nouandi, innouandi, fucandi, quia fingendi licentia non modo impunitatem habet, sed etiam gloriam, & si turbas trahat, ingens lucrum.

Quales Lutherani
Ecclesia.

§. 5. Testes produco non quidem graues, sed cum in suam ignominiam nemo mentiat, in hac causa duntaxat fidos. Sunt illi ex Conclibulo Islebiano prædicantes, qui in præfatione ad confessionem Mansfeldicam queruntur. In suas Ecclesias multas, & varias passim corruptelas doctrina Christiana, & hereticorum sectas de improposito partim insidiose irrepere, partim audacter atque violenter irrumperere, diabolum excitare vndeque superborum hominum, atque fanaticorum ingenia, qui insicant gregem Dei pestilentissimis erroribus, atque dogmatibus falsis, quibus tam corpora nostra, quam anima in æternum exitium precipites agantur. Et vaticinantur non vane: Si succedat hoc negotium Satanae, multo peius futurum de Ecclesia, quam vnquam fuit antea, sicut pulchre, & euidenter nos Christus docet in parabola, Luca vndecimo. Quod autem quotidie cumulantur fanaticorum hominum opiniones & sectæ, negant esse mirandum tantopere, atque octo causas adferunt, ex quibus hæc secundo loco posita est.

Cur secta
augentur.

Secundo, inquit, Neceffe est crescere sectas, quia omnes fere principes, & Magistratus officium suum in hac re negligunt, sed petulantiam ingeniorum confirmant, quod cuiuslibet, pro suo arbitratu quamlibet falsam opinionem fingendi licentiam permittunt. Hinc factum aiunt, ut iam res eo redierit, ut multi hoc tempore turpitudinis, atque ignominie loco habeant, voce vel scriptis opponere se falsis fratribus, & sectarum auctoribus, imo etiam si qui adhuc super sint sinceri doctores, nec dum infecti sanitarum opinionum veneno, tamen sunt languidi, meticulosi, & animo paulo abiectiori, quam ut veritatis causa periculum incurrere velint.

Ita illi, vera querela, sed inani, imo & stulta. Vera quidem: Inualuerunt enim illi, quos contra Synodum collegerunt, Anabaptistæ, Seruetiani, Stancariani, Antinomi, Svencofeldiani, Sacramentarii, Osiandrici, Defensores liberi arbitrij, Assertores operum ad salutem, Adiaphoristæ, inter eos etiam posuerunt Iesuitas, noua iniuria, cum illorum religio sit veterum patrum, non fanaticorum noua opinio. Multo plures nominare de suis poterant, ut Flaccianos, Vbiquitarios, alia monstra, additi deinceps alij sunt, expandora Concordibergensi. Scinduntur itaque & variant, quia à se singuli dependent, sibi soli de suo quisque Spiritus instinctu est authenticus.

§. 6. Inanis querela est, quia principes, & Magistratus hominum non Catholicorum, fanaticorum ingeniorum petulantiam vel castigando, vel ne opus castigatione sit, inhibendo professionem suam ipsi eliderent, omnem licentiam interpretandi scripturas permiscere sibi Patriarchæ Lutheranorum, nunc principes contra æmulos inclamant, Magistratus accusant, quod fanaticos non coerceant, cum dubitet Magistratus vtri fanatici censendi sint? Reciproca est illa accusatio, Mansfeldicos non fanaticos modo, sed phreneticos, & furiosos Sacramentarij, & Osiandrici appellant. Verum sint sane, ut vere sunt, Anabaptistæ, Seruetiani, Antinomi, ceteri fanatici, quid docebit, aut quid vetabit Magistratus? Nempe ne quilibet suo arbitratu licentiam fin-

gendi quamlibet falsam opinionem habeat. Iustum imperium, lex æquissima. Verum ad quam normam exiget opiniones illas Magistratus? Versantur enim in scripturarum interpretatione, quid cum mente scripturæ consentiat, quid ab ea sit alienum, non est Magistratus iudicare. Aut si ad eius tribunal quoque causæ religionis pertinent, quis dabit omnes Magistratus in vnam interpretationem consentientes? Eandem opinionem ratam facient prætor Haidelbergensis, & Tubingensis? Quicquid delirant male sana ingenia, de limpidissimis scripturæ fontibus haustum magna animositate iactant. Quid hic faciet officium principis? Aliam interpretationem imperet? quam vero: quæ sit, vel in Tomis Lutheri, vel Chartis Caluini. Quid hic fanaticum ingenium?

Non ego Caluinum, nec magnum curo Lutherum,
Vernus vterque placet, falsus vterque iacet.

Heretici
suo arbitrio
scripturas
interpre-
tantur.

Et cur ego curem, cum maiores ille non curarit? Mihi leges ponat, qui suo me exemplo docuit, nulla lege constringi liberam prophetandi, hoc est, scripturas interpretandi, potestatem? Intra suam me ille orbitam coerceat, qui

Ania perfidia peragrat loca, nullius ante
Trita solo?

§. 7. Inanis igitur hæc est querela, nam qui noua fingunt, quod didicerunt à maioribus, faciunt. Quod nisi facerent, heretici non essent. Itaque & stulta est hæc querela. Nauem enim Consiliarij isti perforant, in qua nauigant, seque mergere occipiunt, ne scirent, qui in eadem sunt naui, euadant. Nouatores sunt & ipsi, & quidem imprimis coercedi. Quæ enim portenta, & quo exitura, nisi iniecta armata manu Magistratus obliſtat, nascuntur? Docent illi cap. de bonis operibus ex Luthero, pag. 194. Lubrica est oratio, & vana, sic pronunciare, Fidem quidem operibus, & meritum nisi non debere, sed tamen necesse esse, habere bona opera, tanquam necessaria ad salutem. Hoc totum nihil est. Si enim sunt necessaria ad salutem, salus si ne ipsis venire non potest, & ergo non sola fide saluamur: Sed hoc falsum est, & ab vniuersa scriptura dissentit. Pergunt deinde monſtris operam dare. Non esse bonum, cum dicitur. Bona opera esse necessaria ad salutem. Imo nec causam conseruantem, nec conditionem sine qua non. Quod si bona opera ne quidem est conditio sine qua non, quis dubitat, quin salutem sibi, suisque polliceatur, etsi nulum vnquam opus bonum cogitarint? Quis non videat, oportere principes, si in prouincijs suis boni, & honesti discrimen amant, monstra illa non iam ingeniorum, sed deliriorum proſigare? Verum hæc ommitto. Hoc, quod Caro studioſe magistratum admonere solitus erat, ut delinquentes in Republica grauius castigarent, sentiens nihil perniciosius in Republica esse, quam Licentiam, quam adeo non ferendam in ciuitate putauit, ut iudicaret Magistratum lapidandum, qui coercere posset, non tamen faceret. Hoc, inquam, si vſpam valere debet, in licentia docendi, scribendi, pingendi præcipue locum habere videtur: cum maiore interdum perniciæ mala doceantur, quam fiant. Quid faciat licentia, tot milia errorum ostendunt, & errorum in Republica pestilentissimorum. Exemplum è finitimo petam. Lex est, quæ libellos famoſos capitis proposita pœna prohibet: Eius legis Francofurti in nundinis adeo nulla habetur ratio, ut passim per compita, & naues, homines nequam, talium libellorum venditores volitent: Et ut reliqua taceam, famoſæ picturæ ad me allatæ sunt proximis nundinis quindecim (nec illæ tamen solæ fuere,) quibus principum, & statuum Catholicorum fama, imo ipsius Imperatoris Augustissimi traducitur. Nempe in illis, Pontifex cum

Mansfeldici
negant
bona opera
esse condi-
tionem sine
qua non,
salutis.

Licentia
coercenda.

Libelli &
picturae fa-
moſe nun-
dinarum.

dæmone, Cardinales cum Morione pinguntur, omnis Episcoporum ornatus in lebe decoquitur, Imperator, & Reges Principesque humistrati Babylo-
nicam meretricem adorant, Parmensis Princeps post mortem in theatrum producit, Induciæ Belgicæ cum Regis Catholici effigie ridetur, Griphus Aquiligranum, Duram, Wesaliam subigit, Mulhemium euertit, Induciæ moriuntur ante diem, Hispani, & Archidux ridetur, Spinola septicipitem bestiam apocalypticam inequitat, terribilis prouinciis Iuliacensibus imminet, Colonia turris Babylonica ædificatur, Serenissimus Dux Neoburgicus prostratus diabolum in pontifice adorat, omnia quæ odium, inuidiam, contemptum Catholicorum parere valent, per varias Chartas afferuntur, nullius nisi Hollandorum, & fæderatorum nomen intactum manet. Iudicium de Imperio Romano, de mundo vniuerso damnatæ Chartæ euulgant, à Chartis maledictis nemo est immunis, quia iam audaciæ, maledicentiæ, improbitati præmium est, licentia allicitur, Calumniatores precio emuntur, & gaudent illi, qui leones præferunt, humili læsisse veneno, occultos morsus figere, quia si odia proficiantur, & ingenue sint inimici, maiore potentia victi, & vindictam perderent, & fidem. Hæc igitur pugna audaciæ, nouatrix curiositas, infamatrix impudentia frenanda est, si pacis speciem aliquam inducere, imo si de pace tractationem aggredi volumus.

CAPUT XXXI.

Arbitros affectibus liberos in pacis tractatione eligendos esse.

Ad pacem
solent adbi-
beri media-
tores.

§. 1. Propius paci accedimus, quam vtinam comprehendamus, de pacificatoribus agendum est, videmus enim in ciuilibus contentionibus, aut bellis externis interponi pacis auctores, qui neutri parti sint addicti. Et sane pacis tractatio melius per alienos transigitur. Cum enim ira, atque odij passionibus liberi sint, quas inter eos, qui mutua bella gesserunt, damna, iniuriæque exasperant, sola ratione, atque æquitate rem æstimant, in concordiam proueniunt, quia discordiæ causas procul habent. Nimirum sane sæpe euentus docuit, pacificos sermones, & fæderum contrahendorum ergo institutos congressus, atrocioris belli initia fecisse; & spem pacis irritam, acuisse odia, quod maxime fieri consuevit, cum ad pacem faciendam, qui hostiles adhuc animos gerunt, in mutua colloquia veniunt, ibi enim omnia suspecta sunt; leue verbum, facilis gestus, ordo confidendi pacem turbat, suspiciosum animal homo cuncta in deterius rapit, cum animum hostilem esse præsumit, ipse aspectus, atque collocutio inimici ægrum animum percellit, & necdum sopitos suscitatur ignes. Per internuncios itaque agere de pace politici præcipiunt, aut arbitris cum plena potestate negotium committere. Ad arbitros autem in causa religionis perpetuo contra hæreticos à Catholicis appellatum est, hoc nisi fiat, finem controuersiarum nullum video. Qui vero vel arbitros recusant, vel iudicium, de causa sua diffidunt. Se quidem iudice victore est, qui iudicem nullum admittit, verum ita vincere, & in sua causa iudicem esse, omnium iudicio, est causa cadere.

Quales
arbitri.

§. 2. Quos vero arbitros, quos iudices nominas? Quos sine verecundia reicere non poteris. Quos si reieceris, victum te conscientia arguet, iudices autem deus, qui neutrius partis beneficia vel habeat, vel sperent, iudices quos supra metus, & affectiones humanas Deus collocauit, iudices causæ gnaros, & æquitatis tenacissimos,

Fortes & tenaces propostis viros,
Quos non ardor ciuium praua iubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida.

Tales, inquam, pro iustitia, pro religione alacres moti, contra quos si exceperis, causam prodideris.

Quinam igitur seu arbitri, seu iudices tanti, & tales?

Sunt Collegia SS. Patrum, Cœcilia Confessorum, & Martyrum præcorum. Quos de religione præclare meritos, pietati sue immortuos, pro veritate vel suprema supplicia passos, vel ad patiendum profero paratos, quorum fuit tam diuina in docendo sinceritas, vt nec totius mundi pecio veritatem celare, nec fidem suam dissimulare voluerint, quorum fuit metus expertus constantia, vt nullis minis, nulla rerum iactura, nulla tormentorum atrocitate propostis à falsitate exagitanda, atque eliminanda adduci potuerint. Hos testes adeo sanctos, iudices tam incorruptos qui recusant, suo iam iudicio se condemnatum profuturum. Hoc igitur statuo; iudices illos nec actori, nec reo esse recusandos.

§. 4. Alterum et dabunt ipsi mihi aduersarij. Non posse se quempiam nominare, cuius iudicio stare velint. Aut sane si ita volunt, age dum, id quod velle se asserunt, fiat, nominent, cuius iudicio stare audeant, nominent, sed alium, non se ipse quisque.

In sacra scriptura legimus. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam*, Genes. 15. 6. Roman. 4. 3. Galat. 3. 6. Huius interpretatio varia est. Quidam sic interpretantur. *Imputatum est illi opus*, seu id credere ad iustitiam, quod Deus ita acceptauit, quasi totā legem impleisset. Ita Bertius, alij. Quidam; *imputatum est illi Christi meritum ad iustitiam*, alij; *Imputata est illi Dei essentialis iustitia ad iustitiam*, alij; *Imputatus est illi habitus fidei ad iustitiam*, alij; *Imputata est illi sola fides ad iustitiam*, ita vt nulla operum merita in iustificationem venerint, alij; *Imputata est illi fides ad iustitiam*, vt ne opera quidem fuerint condicio sine qua non. Atque hi interpretes ita inter se dissentiunt, vt se mutuo tanquam hæreticos Atheos, Socinianos, Antichristianos infestent.

Omnes scripturam, scripturæque sensum, verbaque, & Analogiam fidei à se se stare asserunt, alios non intelligere sensum Spiritus sancti, aut deprauare. Necdum paci datum est initium. Iudicem nemo admittit, nisi hominem quem suæ sectæ nouit obligatum, auctoritatem suis erroribus, nisi igitur ætatem in litibus conterere volunt, arbitros quarant sine affectibus sincere iudicatos.

§. 5. Procedat Episcopus Hipponensis & Paulum exponat, & dissentientes conciliet. *Que fides, nisi quam definiuit alio loco Apostolus plenissime dicens: Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur?* Veniat ille, & doceat, fidem non solam esse iustitiam, sed fundamentum, atque initium iustificandi, à fide incipit homo, inquit, sed quia & demones credunt, necesse est addere spem & caritatem, Serm. 16. de verbis Apostoli, & Serm. 22. de verbis Apostoli, *Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur*. Veniat Augustini Magister Ambrosius Serm. 29. in Psal. 118. *Fides principium Christiani, plenitudo iustitia est*. Veniat ex Aegypto Cyrillus, l. 4. in Ioan. c. 9. *Iamua, & via in vitam fides erit*.

Fidem perire non posse, iustitiam nullis sceleribus interire docent Calviniani, negant Lutherani. Quid de scripturis digladiantur, quas alij negant, alij euertunt, neutri credunt? Priscos audiant, audiant à sanctis Martyribus sententiam, discant à vetere Ecclesia veritatem. Videant se errare Calvinistas, longe abire à sensu verbi, legant contra se, *Orthodoxum consensum Ecclesia in hac doctrina*, à Petro Bertio Calvinistarum disertissimo productum l. de Sæctorum perseverantia, &c. pagin. 89. Ibi Ignatius

Aduersarij
de suis no-
minare ar-
bitros non
debent.

Arbitri
pus esse.

Caluini-
hæretici

Idem am-
plius ostenditur.

Sancti
tamus
lege dis-
sed de in-
pretatio-
bus hun-
ni.